

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díj:

Égész évre	4 frt.
Félévre	2 „
Negyedévre	1 „

A társulat minden rendű tagjai
a lapot tagdíjaikért kapják.

Ugy a lap szellemi részét illető cikkek,
mint az előfizetési pénzek a „Köz művelő-
dés” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a
várba küldendők.

A francia forradalom utálatra méltó, de nézzük meg a mamáját is.

Igen, utálatraméltó már csak azért is, mert a protestantismusból származik. Azon protestantismusból melyet fennebb már érintettem, de melynek sarkalatos principiumaiból, mit Debreczentől Nagy-Enyedig: borotváltak úgy mint borotvátlanok, tógás diákok mint jurátusok, egyformán vallanak, s melyet nem lesz kár füszerül ide gombolyítani. Egyet csudálok, hogy a Károlyi Gábor „nagy bujdosójának” erős gyomru bombasztikus testvérei, hogyan bomlaszkodhattak ki a római egyház ultramontánizmusából s dobták czimüket a germanismus polypkarja közé magukat, svájci . . . pardonnez helvét vagy angsburgi busmagyarok azaz: ágostai vallásuaknak tekintvén. Lelkem elborul, midőn azt kell látnom, hogy a magyar ilyenre is képes; szegény Magyarország, Regnum Marianum! felelj meg én nékem: „A török vagy német, avagy reformált gyermekeid metszetek-e mélyebbeket lankadó eridein?”

De igéretünk szerint, hogy a mamát bemutassuk, nézzük a szent eklézsia kilógó principiumait: „Az ember kötelessége az, hogy hit és erkölcs dolgában eszét szabadon kövesse” s ezt jól jegyezzük meg, mert ni! „az eredeti bün által az ember szabad akaratja tőkéletesen meg van semmisítve” szól a második elv. S aztán mert omne trinum perfectum: „az embernek észbeli tehetsége úgy meg van semmisülve, hogy a szellemiekben egyáltalában tehetsége és képessége nincsen”. Erre a háromságos elv.e — melyből a rendes logikai rendszerint mint alapelvekből kellene, hogy egyéb tanítmányuk folyék s hogy ez így nincs, nem az elven marad el, hanem csak az emberi természet az oka, mely még a protestánsoknál is jobb

e boldogtalan elveknél. — Möhler Symbolikjának 66. l. azt mondja: „A protesztantismus megsemmisíti a szabadakaratot egyrésztől, de még is más oldalról a szabadkutatást szorgalmazza; — s bámulva kérdi — van-e ennél vastagabb ellenmondás? — S hát aztán csak rövideden pislantsuk meg a következőket is: „sola fides sufficit” t. i. egyedül a hit jó cselekedetek nélkül elégséges az üdvösségre; mit másképpen Marci bányánk imígyen tanított vala „pecca fortiter, crede fortius” azaz: ölj, gyilkolj, rabolj, csalj stb. stb de higj jó erősen, s nincs semmi baj, még hajszálad sem görbül meg, mintha csak a szökött barát diplomata lett volna, s magyar katolikus alapok és alapítványokat kontemplálna kancsi szelleme a legujabb aerának ez világon való életében. Menjünk velük tovább: „a tiz parancsolat a hívőket nem kötelezi . . .” s hát aztán még a nem hívőket *meny nyire nem*. S ez így is van jól, mert hogy sokat ne mondjak, ha nem kell tisztelnem atyámat és anyámat, hogy hosszú életű legyek e földön, annál kevésbbé kötelességem respektálni a bomló félben levő nagy bajjal rekonstruált — tisztelet a kivételeknek — nagy bujdosó kabinetjét, nem még akkor sem, ha kicsomagolt főispánok segítettek be a mamelukok Rudolfinumába. De ez ám elv, minek mi lehetne a következménye, a még gyenge rabulisztikus gondolkodás mellett is, mondja meg Tisza Kálmán! Még egy kicsit: „a jó cselekedetek nem hasznosok az üdvösségre, sőt vétkek” mert hát Márton atya Möhler Symbolikjának 203 lapján így blaterál: „a legnagyobb jó tett, bocsánatos véték — nem természeténél fogva, hanem Isten jóvoltából. A jámbornak minden ténye itéletreméltó és halálos bün, ha Isten lelke szerint mérlegeltetik.” Rettenetes kijelentések ezek, melyek hogy minden erkölcsi törekvést, sőt mondjuk ki, érzést is

már csirájában megfojtanak, csak a nem látja be, a ki nem akarja. Ha minden jótétemény bűn, minek segítsem a nyomorultakat? de minek fizessek adót is mert hát az is csak jótétemény etc.

Nem kerülne megerőltetésembe kimutatni, hogy a racionalismus, materialismus, pantheismus, a germán protestantismus közvetlen következménye, de ezt tennem fölösleges, ezt megtehetik olvasóim, az általam érintett néhány fennebbi elvből is. E helyett nézzük meg a francia forradalom végzetekig vitt s mint valami alkotmányos intézményt még kodifikált vad liberalizmusát, ha valljon nem származik-e gyilkos testvére az elfajult socialismus sal együtt az idegen német protestantismusból?

A megreformált labonc zatyafiak eldobták az egyház tekintélyét a helyett egókuját proklamálván a vallás terén papnak, királynak, prófétának, s midőn csuszamlásukban, a vallásos intézményt ily csuffá akarák tenni, a tekintélyen rés ütettvén, megsuppann rögvést az államhatalom tekintélye is, mert oh a *tízszel nem jó játszani*, rögtön fölkerekedett az elégületlenek, lázadók „panem et Circenses“ t kibáló tömege, még pedig a mestereiktől kimutatott „szabad“ alap és alapítványra helyezkedve: vagy is kimondták, még pedig egész következetesen, mit a későbbi népdal visszaad: „nem parancsol nekem, nem parancsol nekem a bíró,“ ugy ám, mert hát ugyancsak hármat rikkantott volt a rigó. Tehát szabadok vagyunk, de hogy milyen szabadságot értettek, azt mondassuk el maguk a protestáns írőkkel. Henrich Leo írja: teljes biztossággal merjük állítani, hogy a forradalmi államjogi elméletek kifejlődése úgy tekintendő, mint a reformációnak kimaradhatlan szükségszerű következményei; l. Lehrb. der Universalgesch., IV. B. § 153 Halle 1840. A 18 karatos vastag nyaku Blanc L. pedig ezekben mondja el a megzáfolyhatlan igazságot: „A 16 század a forradalom tudományának évszázada; mihelyt ez az egyházat tekintélyében megsértette, minden nemü erőszakoskodás következését is inaugurálta; ez a 16 sz. sajátos jellemvonása. Az újabb idők zsengeit, első szülöttjeit a protestantismus létesítette. A következményeket könnyen előre lehetett látni. Az a pápa, kta a protestantismus elokart buktatni, habár a lélek a szellem országában, de mégis csak király. Ha ez esik, a többiek is utánna buknak. Így hozza ezt a tekintély elve magával, ha mindjárt csak gyöngén is czirogatjuk, s ha ennek hordnokát csak távolról is czélogatjuk, minden vallást készítgető Lutherre, az elvek logikája szerint politikai Luther kell hogy következze. (l. Geschichte der französischen Revolution I D. S. 17, 19.) De hát ki merné tagadni, hogy Luther saját szájával tanította, hogy a keresztények számára tovább nem szükséges a magistratus, mely alatt hogy a legfőbb államhatalmi befolyás s nem valami kis városi községtanács közigazgatási tarif rendszabványait értette, azt Testvéreimél, de nálunk is föllehető bibliumai igazolják. (L. Alzog: Handl. der Univers Kirchengeschichte S. 282 Note 2. 8. Aufh.) Hát végül az isteni tekintély romjain nem a protestantismus rozsdás láncczáról megszabadult cerberusai erőszakolták-e fel a népfőnség abszolutisztikus elvét ezen tanításukban: a keresztység erejénél fogva minden egyed pap, az epurált s megspékelt szent evan-

gyéliumnak egyenjogu szabad szolgája s mint ilyen a szent ekklezsia patentirozott, diplomatikus legatussa; — ergo szabad neki prédikálni és szent ténykedéseket eszközölni.

Amde ha az erkölcs-vallás terén ilyen hatalma van a népnek, mi természetesebb következ-mérv, mint hogy ez hatványozottan az állam-társadalmi-politikai életben is létesüljön. Csakhamar elvileg ki is kirdették a loyalis protestantism, hogy a fejedelem hatalma a néptől és nem onnan felelről van; s a fejedelmek csak a nép engedelmével hozhatnak törvényeket. Halljuk csak Luthert: „senkinek sincs arra joga, hogy a keresztényeknek törvényt szabjon, sem embernek, sem anyagnak, a keresztény mindenkivül szemben független, szabad . . . bizony mondom tehát néktek, sem pápa, sem püspöknek, gyáltalában senkinek sincs joga, hogy keresztény ember számára csak egy félszótag törvényt is alkosson ennek beleegyezése nélkül; s a mi nem így történik az a zsarnokság, fuvaliat.“ Melancthon pedig in ep. ad Joann. Fried. Sixon. 8 Febr. 1523 hivatalból enuncialja: „nem szabad a fejedelemnek háborút kezdeni, hacsak a nép, kitől uralmát nyerte, beleegyezését nem adja.“ Es itt volnának az abszolút népfőnség elvének elleneink által proklamált eredménye feneketlen kutjánál, de a mely kut hogy zavaros férges és hogy a féktelen alliberalismus és socialismus méreg, anyagát rejtmár belátta az eredményen, habár későn de keservesen panaszkodó Luther is, s akkor ezt hogy ne látnók mi be, kik a modern állam, eszmék gőzparipáján oly rohamosan haladánk az atheus vad alliberalismus gyilkoló guillotinja elé. De mindezt röviden csak azért írom ide, hogy ne csak a rut francia forradalmat is merjük, hanem hogy szemébe nézhessünk e szörnyleány mamája vigyorgó ábrázolatának is. Világtörténet világitélet, mondja a Julius Caesar és Nagy Sándor Cyrus mellé a litható Bonaparte. Iteljen a protestantismus felett is az ép eszű történelem kritikája.

„A banis elveken épült alkotmányok, mert rendszeretlen intézmények saját sulyok alatt törnek össze“ hirdeti egy angol diploma. Az arianismus olyan nagy volt, hogy maga szent Agoston megdöbbenve kiált fel, hogy az egész világ arianus, tehát nem olyan térfogatú, mint századunk vallás szektája a protestantismus, és még is csak 7 századon át tudá magát fentartani. A hol nincs központ, ott nem lehet tartós élet, ott elfajulás jön létre. A reformáció vajudott és forradalmakat szült, 1688 elkergeti II. Jakabot és helyébe hozza „Bill of rights“ kiadóját. Orániai Vilmosban, de minő elvi áldozatok árán; hát az észak amerikai 1774 s köv. évek forradalmai nem anyjokat üdvözölhetnék e terhes fajzatos deformációt? mert hogy a véres francia forradalom ennek logikai folyománya, ha nem is akarnák el ismerni a protestánsok, ugy is fennhangon hirdetik a tények, melyeknek ereje elől vajmami néhez, sőt lehetetlen kitérni. Elveiből ismerjük a protestantismus, ismerjük természetét, lényegét, állagát, s nem én —ünk, hanem ismeretünkre hivatkozva ismétéljük: hogy az eredményében nem egyéb mint forradalom; mert hisz mint kimutatóka szabadság az alliberalismus kövér anyja, az alliberalismus pedig s aztán a „liberte“ akárki mit mondjon ha nem is, „de jure“ de „de facto“ sajnos két rokonságos gyereki kertestvérek. S hogy az így történik, annak a mai korszellem-lavi-

rozó geniussza nem oka, hanem csak consequentiája. Ma már oda jutottunk, hogy a fogalmak is mind kozmopoliták lettek. Mást mondunk és mást értünk, azt mondjuk pl. hogy *liberalisok vagyunk* minden alkotmány jogi ügyeink intézésében: s a bizony hát mégis protestáns lidércz nyomás alatt nyögünk; s ez nem csuda, mert a francia fordalom csuf, erőszakos, de hát még a „kedves mamája”!

Dr. Veress Ferencz.

Mi a legszükségesebb.

Annyit hangoztatták és hangoztatják ma is e kérdést, hogy szinte únalmas lett mindenki előtt. Nem tagadom én is már únalmasnak kezdem találni, mert hiszen fent és alant, tudós és tudatlan mindig vallás-erkölcsi nevelésről beszél, de nem maga a tárgy ily untató természetű, hanem az, hogy mindenki rajta van s még sincs eredmény: mert magát a tárgyat is e szabadon gondolkozó korban gyilkoló eszmékkel elferdítik, kifordítják isteni jellegéből s nagyon sajnós, hogy épen most, midőn testet és lelket annyira törekednek művelni e törekvés mellett is népünk testileg és lelkileg satnyúl. Ne hitegesse magát senki a felszinnel, mert maga a tömeg, mely oly keveset forog szemei előtt, de a mely maga a nép, ez igazolja állításomat.

Engem nem e kor mindent művelni akaró szelleme, e közönséges mindenki száján hangzó szóllam: *vallás erkölcsi nevelés* ösztönöz, hogy róla szóljak, hanem a keserű tapasztalat.

Mint a nép kebelében született és hivatásomnál fogva most is ott működő ember, ismerem a népet jól; ismerem őt családjá körében és kívül társaságban, ismerem fáradságos munkája közben, örömeiben és bűjében. S mióta tudom, hogy egy Jézus tanítását hívő és követő ember nem milyennek kell lennie mint családapának, hogy magasztos rendeltetését övéivel s így Isten- és a társadalommal szemben betöltse; mióta tudom, hogy egy ker. kath. embernek milyennek kell lennie a társaságban Jézus tanítása és példája szerint; mióta tudom, hogy egy ker. munkásnak milyennek kell lennie, hogy munkájában kitartó és azon áldás legyen; mióta tudom, mint illik a ker. embernek a tisztesség és becsületesség határai közt műlania, hogy magasztos rendeltetésének utjáról soha le ne térjen, s azt is tudom, hogy egy ker. embernek sohasem szabad szomorkodnia, bánkodnia, csak ha Istenét megsértette — azóta valahányszor a nép között megfordultam, mindannyiszor fájó lélekkel tettem vissza, mert szomoruan tapasztalám, hogy a társadalom mai gonosz elvei nemcsak a felszint, hanem már magát a talajt is megkezdették rontani. Ez elvek szerint a családfő nem övéié, hanem a társadalomé; mint polgár nagyobbát önmagáná, tekintélyt nem ismer; eszmék által, elvek által megköve nincs; mint munkás nem isteni parancsból, hanem főri kényszerből dolgozik, örömeiben van a mennyország, élvezze tehát azokat a mint neki tetszik bánat az élet kiegészítő része, nyomor a sors.

Körülbelül ilyenformák az állami életelvek a praxisban. S lehet-e csodálkozni ily vezérelvek mellett, ha oly sok a széttűllött nyomoru család, még többek e családokból származott borzasztó kinok mellett felnőtt szenvedő alakok, ha a társaságok veszélyesek; ha renyhe, zavarogó

kezd lenni a munkás; ha múlarsága közben a nép sokszor nem ismer sem Istent, sem embert; ha bánatjában viaszthatatlan.

Társalgás közben nem beszél egyébről nyomoráról, kinos helyzetéről. Mindig panasz van ajkain. Akár fáradságos munkája, akár múlarsága közbe nyíljék dalra ajka, vagy saját szavaival zengje el sorsát, beszélje ki lelkének érzéseit; mindig egytorma bús az, mindig ugyanazon fájdalmas hangrezgetés, hajlítás vehető észre rajta. Ha templomaiban zengzetes magyar énekeit zengi még akkor is panaszát hallatja hangjában, mit könnyű megmagyarázni. Ez énekek hű kifejezései lévén lelke érzelmeinek, azok igazságának, még a hang által is kifejezést akar adni. Meghogy valaki azon véleményben legyen, mintha ezt népünknek műveletlensége okozná, mert népünk már természeténél fogva bir ritka okosság, elménczség — és szép érzéssel, de ezeket mostani nyomorúságos élete megelő benne, nem engedi, hogy némelykor sorsán felül emelkedve, kifejtse azokat. Nehogy azt gondolja valaki, mintha népünk nem tudna vig dalokat is énekelni, nem tudná a templomi énekeit is zamatosan zengeni, mint tette a gyönyörű keresztény hajdanban. Meg tenné ő ezt most is, csakhogy a kor fölvilágosítá eszméivel, meggyilkolta lelki nyugalomát, erősségét túlszabad intézményeivel, szabadsága gyönyörűségei lánczaival megkötötte életműködését s mint ilyennek azt kell éreztetnie beszédjében, dalolásában, mivel szíve tele van csordutig.

Észrevették ez állapotát sokan az élesebb látásuak közül s nem mondhatjuk, mert eleget törekedtek és törekednek ma is segíteni, hiszen magának az államnak mindenintézkedése, a társadalomnak felsőbb és alsóbb körökben még múlarságai is e célra vannak. Csodálatos dolog az állapotban még sincs változtatva, sőt napról-napra megyünk lefelé, mert mindezek hasztalan erőlködések valóságos alap hiányában.

Legelső céljuk vala és az ma is meg van: nevelni, művelni a népet és így segíteni rajta. E cél helyességét senkisémm tagadhatja, mert mindenki előtt világos, hogy ha egyszer értelmes művelt a nép, önmagán tud segíteni. De tapasztalatunk arról tesz bizonyosságot, hogy eredmény nincs, hanem mondjuk eredménynek a munkások folytonos zavarogását, a sok lelkiismeretlen pénzelkezelést, a legdurvább családok és gyilkosságokat. Az eredmény, milyent kívántak az eszköz által elérni az államok, csak ilyen lehetett, mert tudniok kell vala, hogy népet Isten és vallása nélkül művelni teljes lehetetlenség; értelmesség, felvilágosulttá tenni, nem egyéb mint megfosztani saját iermészetes, józan értelmi villágosságától és sötétségbe vezetni, melyben kormányzása lehetetlen. Ezen eredmény talán magokat az intézőket is meglepte s azon helyes meggyőződésre kezdi vezetni, hogy vallás nélkül a népet művelni mégis lehetetlen.

Mennyi mindennek oktatására kiterjed az államok figyelme s még sincs haladás, mert megszorították a vallás oktatást, mely utat nyitni van hivatva a többi tudományoknak; sok helyen pedig az oktatás csarnokáiból teljesen kizárták. Tulterhelik a szellemet a test rovására. Népünk gyermekein nem nagyon látszik meg, ha kikérültek az iskolából, ott kapott nevelésük, művelésük.

Alig marad meg egyéb az írásnál és olvasásnál, mert ma nem tanítanak az életre.

Azon vallásos becsületességet pedig, mely egyedüli eszköz a végcél elérésére ép azoknál ne keresd, kik iskolázottak. Szerencsés gyermek, ki szülői által a háznál vallásos nevelésben részesül, mert ezen kívül nagyon kevés oktatást nyer ebben a tekintetben s iszonyú sok alkalma van elesni. Nekünk becsületes munkás honpolgárookra van szükségünk, de ezt csak vallásos művelés által lehet elérni, azt pedig jelen körülmények között elérni majdnem lehetetlen, mert meg van szorítva oktatása azon tudományok, mely nélkül a többi sem ér semmit. Oktatás, tanítás a legfőbb Tanító szelleme és sarkigazságai nélkül hiába való munka, sőt borzasztó káros, mert félre vezet, jelemtelen, ingatag, hitvány egyéneket képez.

Jól tudjuk népünk mennyire hajlandó a társas életre tehát egyletek felállításra szükséges, hogy a fel-öbbséggel való érintkezés, surlódás adjon a népnek műveltséget. Ezen törekvés már mániá lett. Tele van még a legkisebb község is egyletekkel, melyek egy része jótékonycélú, másrésze művelődést tűzött maga elé. S ezeknek mi a legközelebbi eredménye? Urasodik, az igaz, népünk, czifrább kezd lenni, de dologtalanabb is és így szegényebb. A cél tehát népünket boldoggá tenni művelés által ezután sem sikerül, mert népünknek, nem olyan műveltségre van szüksége, hogy boldog legyen, milyent ez uton el akarnak érni in-tézóink. Nincs néki szüksége tudni, hogy ma ilyen a di-vat, holnap olyan; hogyan kell hajlongani a felsőbbek előtt; hogy most az „*alázatos szolgáját*“ kell köszönni nem a „*Dicsértessék*“ . . et. Neki a társalgásból, *értelmes vallásos ságot*, erkölcsösséget s ezeken alapuló társadalmi, megél-hetési eszméket kellene nyerni. Már pedig ezeket mostani körülmények közt ez uton nem szerzi meg, mert azok kiktől, ilyen módon tanulnia kellene nem ezen elvek által vezéreltetnek nagyrészt; mert már a művelt társalgó sza-bályai közé az is be van véve: művelt társaságban vallá-si beszélgetésre elegyedni, nem illik.

Legközelebb a nép boldogítóit azon ugyan életre vá-ló elvet pendítették meg, hogy foglalkozást, ipart kell ad-ni a nép kezébe. Nem lehet tagadni foglalkozást, de jövedel-mező foglalkozás kell a népnek, hogy magát és családját tisztességesen fentartsa s annak jövőjét biztosítsa. Aztán ha majd szerencsésebb anyagi körülmények közé kerül, ki-épüli magát testileg és lelkileg.

Lesz erőteljes, vidor, életrevaló nép. Ugyan forma elv, mintha a gazda csak azért akarná jól tartani szolgáját, hogy tovább használhassa, több hasznot hajtson neki. Iga-zat adok azoknak, kik mai nap csak az ipart tartják egye-düli eszköznek, mivel a nép és a társadalom életén lendi-teni lehet. De higgyenek nekem — mellettem, szól a tapasz-talat is — az iparos és iparból meggazdagodott em-ber még nem boldog, rajta még ez által nincs úgy segítve, hogy ember legyen, ki magasztos rendeltetésének megfe-lelőn töltte be állását. Sőt az ipar, a meggazdagodás azon ember kezében, ki nem Jézus isteni igazságai által vezé-reltetik — eszköz, mely a testi és lelki romlottság iszonyú lejtőjén feltartatlanul viszi lefelé s nincs emberi erő, parancs, mely fel tudná tartani.

Csodálkoznak azon, hogy e nagyon c'észerű eszkö-zök és az állam e komoly törekvései mellett is nincs el-érve a cél, pedig ha meggondolnák azt, hogy az ember nem csak e földi életre van teremtve; azt, hogy e földi életet is csak úgy képes tisztességesen leélni, ha földön-tuli rendeltetésének megfelelően intézi lépteit ott, s azt hogy sohasem vették tekintetbe, midőn őt boldogítani akarták, okuk a csodálkozásra nem volna. Legyenek meggyőződve népboldogítóink, hogy testileg, lelkileg ép, erőteljes, munka bíró népet teremteni emberi társadalmi szabályok által csak nem lehet. Oka ennek egyszerűen az, hogy: embe-riek, ha pedig emberiek tévesek is lehetnek, magukban hordják a változandóságunk magvát s nem nagy kötelező erőt tulajdonítanak nekik különösen ma, midőn tekintélyt elismerni oly nehéz.

Ide törvények kellene, melyeken kor és emberi tekin-tet nem változtathatnak, melyek az igazi végzést int-n-dálják, melyek emberi felülmuló tekintélyen alapulnak s ezek vallásunk szent törvényei csak. Ezek szerint élő em-ber nevezhető erkölcsös embernek egyedül.

Végtevére, az ember önkénytelenül is tapasztalja, sőt tudja, hogy az a mit megszerez ipara által, nem elégíti ki őt úgy a mint várta.

Van egy érzés minden ember keblében, melyet, ha magáévá teszi az egész világot, még akkor sem elégíthet ki s tudják meg népünk boldogítóit, míg ezen földiek tö-lötti vágyát a népnek ki nem elégítik, addig hiába való neki gazdagság, kincs, mégis boldogtalanok fogja magát érezni. Ezen vágyát pedig csak a vallás töltheti be, mely a halhatatlan lelket végtelen örök elérésével boldogítja, mely a véges embert a végtelen Istennel köti össze; mely-nek igazságai örökkévalók, törvényei isteni tekintélyen alapulnak.

El kell ismerni mindenkinek, hogy népünk jelen ál-lapotán segíteni kell; de azt is ismerje el mindenki, hogy e célból őt legelőbbször értelmesen vallásossá, erkölcsössé kell tenni, minden más törekvés e tekintetben haszontalan sőt káros. Ezt kívánja már az, mi emberekké tesz, a lélek, ezt magasabb rendeltetésünk. Ez a legszükségesebb.

Jézus Krisztus isteni igazságai képesek csak testileg és lelkileg ép embert nevelni. Mert az ő vallása tudatává teszi az embernek mintegy, hogy az állást, bármilyen le-gyen az, mindenkinek, be kell tölteni tehetsége szerint s csak így érhető el az örök cél, ez általa pálya, mint Isten adománya édes lesz, a nép pedig etudatban kitartó példás és állapotában teljesen nyugodt.

Midőn e szent igazságok a végtelen Istentől igazsá-got parancsoló törvényt öntnek az ember szívébe, akkor őt igazságossá; midőn fenséges eredetűre, magasztos ren-deltetésére emlékeztetik, egyenessé, öntudatossá és jelle-messé teszi. Mert a végtelen Szentség e szent hitvallás-ban szentséget; a végtelen Tisztaság, tisztaságot; a végtelen Tökéletesség, tökéletességet követel: kezdődik az erényes, becsületes és tökéletességre törekvő élet s ezek mellett kezd a nép haladni, vagyonosodni, gazdagodni.

Csak vallásunk szent törvényei tanítanak valódi életre, mértékletességre, mi aztán megveti alapját a testi és lelki fejlettségnek. Ez tanít meg csak, hogy miképp kell és lehet

jó mesterember, földmives, hivatalnok vagy épen napszámos valaki. Így lesz népünk valósággal művelt, jobb sorsba helyezve. Mindenek előtt tehát a népet Jézus tanítása szerrint vallásossá, erkölcsössé kell tenni s ekkor fogunk látni népet, milyent kívántunk, erőset, öntudatos, mely nem kunyorál ép testben kenyérért, nem áll egy-két pénzdarábért hitványok zsoldjába. Nem fogunk folytonosan panaszt hallani, mert van segítsége, erőssége: Isten s így bátorsága mindennel szembe állani. Nem fogjuk dalait oly bús, panaszos keserűséggel telve hallani; hanem hallani fogjuk örömteljes dicsőítését Istennek; hallani fogjuk a tiszta emberi érzelmek kiadását, megörökítését természetes vigdalokban. Ilyen nép kell? Adjuk meg azt a mi neki legszükségesebb: a vallás erkölcsi nevelést. Nem érzem magam hivatva buzdítót tartani. De minden közoktatással foglalkozó egyén gondolja meg; nemzetünk élete kezünkben van. Ilyen boldoggá tenni a népet csak mi vagyunk képesek. A pap és tanító, kiknek legelőbbször kerül kezébe a tiszta, még romlatlan alakítható anyag.

Miklós István.

T Á R C Z A.

Az ibolyák*)

*Kis ibolya erdő szélén
Üde kelyhét nyitja szépen,
Az árnyékban meghúzódva,
Életére semmi gondja.*

*Nem messze, a nap hevében,
Nyit testvére halvány-kéken;
Enyhe szellő meghimbálja
S ég felé száll illatárja.*

*„Hagyd a napsfényt, jó testvérem,
Nehogy az majd megigézzen;
Jér közelb, a hűvös árnyék
Neked itt jobb helvet ad még.”*

*És a halvány mosolyogva
Testvérenek azt susogja:
„Nekem addig szép az élet,
Míg a napsfény végig mérhet.*

*Itt, ha álom véget ére,
Rám mosolyg a napnak fénye:
Ott meleg sincs, fény sem éled,
Mit ér nekem ott az élet . . .*

*Há már élek e világon,
A magányt nincs mért kívánnom;*

*Jobb itt nekem a napsfényen,
Mint fény nélkül rejtve élnem!**

* * *

*Az ibolyák nem sokára
Jutnak egy lány birtokába,
S ez a halványt dobja porba,
Az üdét meg keblén hordja.*

Bodó Ádám.

LÁTOGATÁS PISKIBEN.

Egész nyáron a felett gondolkoztam: megtegyem-e végre valahára azt az utat, melyhez utolsó reményem fűződött? Sokat töprengtem felette, latolgattam az okokat és a következményt. Vágyaim és emlékeim közé vetve úgy voltam, mint azok a szerencsétlen világtestek a centrifugál és centripetal erők hatása alatt: megint csak oda értem vissza a honnan kiindultam. Mint Hamlet a lenni, vagy nem lenni kérdés felett: én is oly hosszasan tündöttem a menni, vagy nem menni felett, s talán még most is folytatnám a tusakodást, ha a „Közművelődés“ 30-ik száma ki nem zavar éppen nem irigyelendő szerepemből.

Nevezett lap idézett számból megértem, hogy Fötisztelendő Markovich Jakab főesperes ur, az a nagy tanféri, kit vezércsillagomul tekintetem egy évtized alatt, a mi eleven encyclopediánk, tanártársainak legőszintébb barátja, anyagi és szellemi bajaikban az önfeláldozásig kész gyámolítója, tanítványainak szerető atyja, az önzés gondolatának még árnyékát sem ismerő hazafi és legjobb ember közel fél századon át folytatott tanári működése után gymasnasium igazgatói állásától saját kérelmére — kegyelmesen fölmentett.

Mi gyalázat van abban, ha a harcos más vezért keres, midőn a régi elhagyja e csatatért, hogy diadal koszorúin megpihenjen, — gondolám — és csoda e, ha szemem megakadt a túlsó rovatban közölt pályázati hirdetmények soraiban?

Ha Markovich megy, mit keressek én itt tovább? Egygyel több okom volt reászanni magamat a nagy és nehézütra, melyet annak elgondolása tett addig is oly kellemetlenné, hogy kérelemben kellett végződnie.

Mindig nehéz kérdés volt ellőttem ez a szó kérni és most különös súlyt kölcsönzött neki a tudat, hogy olyan valamiért kell kérelemre nyitnom ajkaimat, a mi nek teljesítése egy szellemet fog megsemmisíteni, vagy működésében hosszú időre megakasztani, tehát a minék végeredménye, ha nem is szellemi öngyilkosság, de a legszörösebb határig vitt önmegtagadás. Sajnáltam egy félig kivitt nevet, fájt elgondolnom, mily teherrel kell megküzdeniök ezután képzelmem gyöngye szárnyainak, ha lelkem néha, a rideg való határain túl kívánczik.

De az események kérlelhetlen szigorral következtek egymás után. Már látni véltem egy kétségbeesett csoportot, melynek minden egyes tagja az én rideg lelkemet vádolandja; könyektől ázott arcok vettek körül, melyekre az öröm virágait oda varázsolni én volnék hivatva. Égbeki-

*) Ezt a kis költeményt német ere letiben egy erdőlyrészi főúri hölgy írta, a ki magát megnevezettni nem akarja. A. B.

átó vádakat emeltek ellenem néma ajkaikkal még a halotlak is, s közöttük különösen az én legnagyobb jótévőm, távolban elhunyt testvér bátyám, kinek elhagyott özvegye, árvája gyámolításomat oly igazán megérdemlenék. —

Egy fájdalomkönyv felszárításáért semmi áldozat nem nagy, mondák ezek mindannyian és győztek: én útra keltem.

Hová tetszik jegyet váltani? — kérdé az állomási pénztáros.

„Gyula-Fehérvárra“ — felelém s néhány percz mulva ott ültem a robogó vonaton, mely prűszkölvé rohant odább a Küküllő völgyében, hogy elhagyva azt, versenyre keljen földimmel, a méltósággal hőmpolygó Maros vizével.

Megérkezvén utazásom czélpontjára, egyenest a szent ferenczrendi atyák kolostora felé tartottam, hol a kedves, házi gazda, értésemre adta, hogy Püspök úr ő excellentiája nincs a székvárosban, elutazott Piskibe.

„Egyébiránt — folytatá — ránduljunk fel a várba, ott megtudjuk, ha nem tér-e még ma vissza? mert ő nagysága, a kissasszony is lekocsikázék.“

A várba hogyne siettem volna, mikor egész úti tervem ott összpontosult, mi nem vala kevesebb, mint Püspök úr ő Nagyméltóságának fiui hódolatomat bemutatni, a „Döbrentei-códexet“, úgyszintén a gymnasium gyűjteményeit megtekintni. Miután azonban az említett, lángoló hír valóságáról meggyőződtem, szép terveim nagyrészt meghiusultak.

Másnap reggeli 3 órakor búcsút vettem az én jó eskető papomtól s hasznomra fordítván gazdálkodásra into gyakorlati tanácsát, saját alkalmatosságomon kiballagtam a vasuti állomásra. (Jó, követtem kedves barátom aranytanácsát, mert, ha a megrendelt bérkocsi elől meg nem szököm, a világtörténetnek egy nagy eseménye, mit az én szerencsés hazaérkezésemről jegyzett fel Klio annak soha el nem évülő lapjaira aigha bekövetkezett volna.) Az indóházban egy életes aszonytság, ki megelőző nap a vaggonban némely ismerőseim nevének emlegetése által magára vonta figyelmemet — megszólított. Társalgást kezdvén vele megtudám, hogy ő is Piski felé utazik. Egy vaggonban foglaltunk tehát helyet. Utközben eibeszélgettünk egyről-másról. Mint a vidék alapos ismerője szives volt nekem felvilágosításokat adni, a távoli hegyek alatt fekvő községekről, azoknak lakóiról stb. mi által valóban leköteltetett.

Ezalatt a vonat robogott le azon a gyönyörű sikon, melynek nem győztem betelni nézésével. Noha Erdély egyik legszebb pontját nevezem szülőföldemnek, mégis kihívta csodálatomat izmos rokonaival a „hegyek nagyapja, a vén, Retyezát“; gyönyörrel néztem a Sztrigy-et és a többi bővizű havasi patakokat, a mint a Maros kebelére simulnak. Érdekeltek engem e szögletnek minden pontja, mert új volt előttem. Ez az egyetlen része Erdélynek, melyet nem látogattam meg, mint utazó diák. Sokszor tettem magamnak szemrehányást akkori mulasztásomért, mikor előadám a szentimrei, kenyérmezei utközetek történetét.

„Látszik már, tessék balra nézni!“ — szól — utatrsam és elkezdett egész honleányi hübvvel magyarázni nekem egy szakaszt Magyarország legújabb korának tör-

ténetéből. Egy igénytelen hid,*) a mellette levő korcsmával adott erre alkalmat. Olvastam én a hidról sok szép történetet, még többet hallottam elbeszélteni mese alakjában, s mégis jól esett egy művelt, magyar nő lelkes előadását végig hallgatnom.

„Itt volt az ellenség, tul a magyar tábor; ott mondta Bem apó a történeti szavakat: „Brücke verloren, Siebenbürgen verloren!“ — mihez még azt toldja a traditio (ugy hallottam egy piski hidnál vitézkedett hőstől évek előtt): „Nem futsz magyar, mert megsírsz!“ . . .

Egy éles fütty vetett véget a történelmi elmélkedéseknek.

„Piski!“ — jelzi a konductor. —

— „No hát nyisd ki!“ — mondam elkomorodva. —

— Folyt. köv. —

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

— **Jegyzőkönyv** az erdélyi róm. kath. irodalmi társulatnak Károly-fehérvárt 1889 évi május hó 13 án tartott LXIX. választmányi gyűléséről. Jelen voltak: Dr Tódor J. alelnök, Dr. Cserni B. ellenőr, Butyka S., Pál A., Tamási A., Varga S., és Dr. Veress F. väl tagok és Zlamál A. id. titkár. 1. A jegyzőkönyvnek szokott módon való hitelesítése tudomásul szolgál. 2. Alelnök jelenti, hogy Agoston Lajos szarvaskendi lelkész, Bodó Lajos helybeli államvasuti tisztviselő és Gál Elek csik-nagy-boldogasszonyi segédlelkész mint rendes tagok kívánnak a társulatba lépni. — Örvendetes tudomásul szolgál s a választmány Agoston Lajos lelkészt és Gál Elek segédlelkészt az I — Bodó Lajos vasuti tisztviselőt pedig a II — szakosztályba sorozza, — nekik az erről szóló díszokmányt kiadni s a társulat lapját megindítani rendeli. 3. Alelnök bemutatja a II szakosztálynak f. é. február hó 10-én és ugyancsak ápril hó 7-én tartott gyűléséről felvett jegyzőkönyveket: „Jegyzőkönyv — az erdélyi róm. kath. irod. társulatnak f. é. február hó 10-én tartott gyűléséről. Jelen voltak: Pál I. elnök, Benedek J., Pál A., Varga S. szakoszt. tagok, Fogarassy J. karnagy (mint vendég) és Zlamál A. jegyző. 1. Pál I. elnök telolvassa dr. Fülöp Adorján szakoszt. tagnak: „*Rudnyánszky Gyula*“ *Mária dalok és legendák*“ *Budapest 1888 — Birálat essay alakban*“—cz. munkálatát, — saját bíráló megjegyzéseivel kísérve azt. A szakosztály élénk helyesléssel fogadja s elhatározza, hogy — mivel a bíráló (Dr. Fülöp A.) ezen essaynál épen azon téren mozog, a melyen társulati tagjaink közül minél többeket ohájtánánk látni s mivel Pál I. bíráló megjegyzései inkább elméleti és így vita tárgyát képezhető dolgokra vonatkoznak s a mondatbeli félszágéseket és helyesirási botlásokat könnyen lehet javítani: — a dolgozatot nemcsak elfogadja, hanem a társulat lapjában való közzétételre is nagyon ajánlj. 2. Pál A. egy nagyobb terjedelmű *elbeszélő költeményéből* egy részletet olvas fel, a szakosztály éljenzéssel fejezte ki elismerését és köszönetét. 3. Zlamál A. „*Cornelius Tacitus* fő tekintettel *Ágríkola* cz. művére“—cz. római irodalomtörténeti tanulmányát olvassa fel. A szakosztály helyesléssel fogadja s a tudományos értékű és nagy gonddal kidol-

*) A mostani nem az akkori hid, s nem is igénytelen; szép hid. Szerk.

gözött tanulmányt a társulat lapjában való közzétételre ajánlja. K. m. f. Pál István szakoszt. elnök. — Zlamál Agost szerkeszt. jegyző. „Jegyzőkönyv — az erdélyi róm. kath. irod. társulat II szakosztályának f. é. ápril hó 10 én tartott gyűléséről. Jelen voltak: Pál I. elnök, Benedek J., Pál A. é. Varga S. szakoszt. tagok, Tamási A. az I szakosztály elnöke (mint vendég) és Zlamál A. jegyző. 1. *Varga Sándor* olvassa fel „*Mantis Religiosa*“ cz. természettudományi csevegését. A szakosztály nagy élvezettel hallgatta és élénk éljenzessel fogadta az érdekes felolvasást s nagyon ohajija annak a társulat lapjába való közzétételét. 2. *Pál A.* „*Pásztor-dalok*“ cz. költeménysorozatából a harmadikat olvassa fel. A nagy figyelemmel és megilletődéssel hallgatott kiváló szépségű költeményt éljenzessel fogadja a szakosztály s örömmel veszi tudomásul, hogy a „Közmuvelődés“ legközelebbi számában meg fog jelenni. K. m. f. Pál István szakoszt. elnök. — Zlamál Agost jegyző. 4. Örvendetes tudomásul szolgál az említett felolvasot, műveknek a társulat lapjában való megjelentét a választmány utólagosan jóváhagyja. — 4. A számvizsgáló bizottság betejjeszti jelentését a pénztár állásáról. „Kimutatás. Az 1889 január 1 től mai napig bevétel 804 frt 80 kr. kiadás 687 50 kr. marad 117 frt 30 Az utolsó pénztárzárlat óta: I Bevétel: 1) Pénztármaradék 325 frt 30 kr. — 2) Pályázatokért 2 frt. 3) Tagdíjak és előfizetés 93 frt — Összesen 420 frt 30 kr. — II Kiadás: 1) Közmuvelődés nyomtatása 228 frt. 2) Utolsó posta czimzszallatok 4 frt. — 3) Expediálásra 24 frt. 4) Ujságbélyegek 40 frt 5) Szerkesztőségi helyiségi kellekékre 7 frt. — Összesen 303 frt — Bevétel 420 frt 30 kr. — Kiadás 303 frt. Marad 117 frt 30 kr. Gy.-Fehérvártt 1889 május 13 án. — A pénztár kezelői. — Tudomásul szolgál; — s a választmány egyszersmind megbizzza a pénztárnokot, hogy a hátrálékosoknak — az esetleges hátrálékos összeggel jelzett pósta utalványokat küldjön. Aelnök a választmányának figyelmébe ajánlja, hogy — tekintetbe véve, hogy a közgyűlés alapszabályaink értelmében július első napjaiban tartandó s eza társulat tagjainak 6 héttel előzőleg tudtul adandó — a tartandó közgyűlésre az előkészületeket tegye meg — illetőleg a tárgysorozatot állapítsa meg. Egyszersmind helyesnek és illoének látja, hogy társulatunk n. é. elnökét a közgyűlésen való előkösködésre a választmány külön hívja meg. A választmány aelnök felhívására a tárgysorozatot a következőkben állapítja meg: Julius hó 2-án délelőtt a püsp. Lyceum egyik anttermében leend a közgyűlés. Pontjai: 1) D. e. g órakor „Veni Sancte“ val összekötött isteni tisztelet a székesegyházban. 2) Elnöki megnyitó beszéd. 3) Titkári jelentés. 4) Végleges jelentés az 1888 évi számadásokról. 5) Felolvasás. Tartja, Zlamál Agost. 6) Titkár és Szerkesztő bizottság választás. 7) Indítványok“. — A választmány egyszersmind elhatározza, hogy a társulat id. titkára a mltsz elnök urat egy felirattal kérje meg a közgyűlés vezetésére s a közgyűlési meghívóknak kinyomatása és szétküldése iránt intézkedjék. b) Aelnök a jegyzőkönyv hitelesítésére Pál A., Tamási A. és Dr. Veress F. vál. tagokat kéri fel. K. m. f. Dr. Tódor József, aelnök, Zlamál Agost s. k. id. titkár. — Pál Antal.

Irodalom.

Észrevételek

Fülöp Alajos Akxiómáiról írta „Könyvismertetés“-re.

— Folytatás. —

A „M. A.“ számára irt ismertetésben, föl volt emlitve az Akxiómák gyűjteményéről, hogy „nem tanökönyv az, inkább egyveleg, mint maga az élet, melynek képét ábrázolja.“ Ilyen egyveleget pedig a latin-nyelv tanuló középiskolai ifjuság kezébe adni, már a mű terje lelménél és főképp természeténél fogva sem látszik szükségesnek.

Az akxiómák még a magyar nyelv- és irodalmi oktatásnál is csak későre kerülnek sorba. A három alsó osztályban a képes beszédről általában van szó, a 4 és 5-ben a tropusz tüzetesebben meghatározzák, alkalmazva oly dolgokra, mik az erkölcsi érzéket nem sértik, a következő két osztályban pedig, hol az ifjuság a szónoki és költői nyelvet tanulja tüzetesen ismeri, kiváló gondot fordít a tanár a közmondásokra, az ugynevezett szentencziózus mondásokra, mint melyeknek mind a szónoki, mind a költői előadásban jelentékeny szerep jut. De mindenesetre ovakodik az illeüen, az erkölcsi és vallási érzéket sértő s mégis az akxiómák definicziójába betoglalható elvek felsorolásától.

Ennélfogva sem a latin, sem a magyar nyelv és irodalom tanításánál a középiskolai tanulóknak az „Akxiómák“-ra sem tan-, sem segédkönyvül szükségze, legalább is ily terjedelemben, teljességen nem lehet. Vegye kezébe a könyvet a tanár, szemeljen ki abból alkalmas mutatónyokat, fejtsze meg azoknak jelentőségét és az irodalomban való szerepét! Ezzel bőven be lehet érni.

Ezen szempontból nem hurczoltam és nem is hurczolom Fülöp Alajost ama felirat első feléért a vádoltak padjára. Ha könyvismertető odahurczolta, lakoljon ő érette.

Más kérdés az, hogy vehetik-e művet kezükbe az egyetemi hallgatók? Én erre még többet mondok, mint a mennyi e tekintetben a könyv czimlapján olvasható. Azt mondom: vehetik és vegyék is, ne csak azok, kik a latin hanem azok is, kik a magyar nyelvre és irodalomra készülnek. —

Azok a jó ifjak tisztában vannak már az indukzio törvényeivel és figyelmes olvasás után fölismerhetik az akxiómák természetét és induktive megállapíthatják azoknak fogalmát. Az eképpen szerzett ismeretüknek aztán, ha szinte többet nem is, de annyi hasznát mindenesetre veszik, hogy vagy még ott az egyetemen, vagy mikor onnan kikerültek, ha valamely ujonnan megjelent közmondásos könyv bírálásába fognak, nem lesz az előttük terra incognita.

Rátérek most a könyvismertető által ellenem emelt ama furcsa vádra, hogy az én két czikkem (hátha még a többieket is olvasta volna?) nem magából a műből levont higgadt és elfogulatlan kritika eredménye. Vad állítás, arczulverés, hamis ítélet oly ember részéről, a ki, a mint látni fogjuk, az akxiómák fogalmát nem ismeri. Ebben az is mondván van, hogy én az „akxiómák“-at nem olvastam nem tanulmányoztam, hanem csak a levegőből bíráltam és ismertetem volna azokat. Hát, t. könyvismertető, tes-

sék tudomásul venni, hogy a szerző számára irt terjedelmes bírálatomban a versek számszerint egymásutánban vannak javításra vagy törlésre ajánlva, azt pedig csak lehetetlen tenni elolvasás és a műből levont higgadt és elfogulatlan kritika nélkül. Ugy történt-e a javítás, a mint én ohajtottam, azt nem is kell emlegetnem, minthogy művéért a szerző maga felelős. — De tovább. Az a bírálat, gondolom még maig is meglesz szerző kezében; arról a bírálatról tudomása van másoknak is, kiknek neveit az akksiómák megközelítő fogalmával sem bíró kritikusknak amolyan félszeg ítéletével szemben e helyen kimondani illoyalis dolognak tartom. A voltaképpen vád alá helyezett hogy ne mondjam purgatoriumra ítélt két cikkem pedig általában van tariva, azok részleteibe nem bocsátkoznak, akkora cikkekben nem lehetséges a részletezés. Nekem az Akksiómákról általános mondanivalóm mindannyiszor volt elég és van most is.

Mit ért el kritikus a részletes ismertetéssel? Hát 2171 akksiómát tartalmazó könyvből fölcitál 3 számon keresztül huzódó cikkekben, 33, mond harminczhárom pontot, melyek részint nem morális, részint nem biblikus, részint nem dogmatikus, részint paczkázó természetűek vagy mondaián szájuak, s azzal kész az indukció, mely szerint: „Egy minden tekintetben gyarló művel szaporodott irodalmunk.” Harminczhárom esetből 2171-re következtetni, a következtetést világgá bocsátani s azt hinni, hogy a „Közművelődés” olvasói majd kézpénz gyanánt fogják venni, hallott-e valaki ilyen okoskodást? Risum teneatis! Ajánlom a bölcsélet pr fessorainak figyelemébe! Aztán ha a földiezt helyek tartalmuknál fogva az akksiómák természetével nem egyeznének meg, akkor még hagyján; de amint kifogom mutatni, az akksiómák definicziójának keretébe valamennyi pompáson beillik.

Cikkébe, hadd feledjék egy kissé a temetőt! cikkébe hurczolt nevémmel kapcsolatosan kevéssel előbb azt mondja könyvismertető: „Szilárd meggyőződése, (hát már miért nem szent meggyőződése, minő a Tisza Kálmáné volt a 14. §-sal szemben ?) szilárd meggyőződése, hogy bírálatá és a „M. A.” hasábjain megjelent ismertetése költői lelkesültség, a szerző iránti kiváló tisztelet.”

Igaz. Szerző iránt, mint sokoldalú képzettségű ember iránt, kitől könyvismertető is sok érdekset tanulhatna, kétségtelenül kiváló tisztelettel viseltem; szeretem a verses munkákat is, habár az antik alakokkal nem nagyon simpatirozok, a modern dőcözgős formáknak pedig soha sem voltam barátja. Hozzáadom, hogy én az „Akksiómák”-at, de nem az azokban nyilvánuló formai műizlést általában, mert a részletezést nem láttam czélszerűnek, igenis dicsértem, megállapítván azoknak hatásaikból levont fogalmát képekbén.

Most azok fogalmának meghatározását nem ismételtem, hanem inkább ahhoz hozzáadom, hogy az akksiómák sokszor kétszínűek, mint az áibarát; sokszor megsértik vallási és morális érzékünket, mint az eretnek; sokszor nyakon öntenek, mint a záporosó; sokszor meglópnak, mint a tolvaj; sokszor megszurnak, mint a gyilkos; sok-

szor ostromolnak, mint az ellenség; sokszor kacagnak mint a hegy a mélységben fetregő porszem; sokszor ugy van az ember, még a kritikus is, az akksiómákkal, mint a völgyben a porszem, mely alárántán a magasban meredező hegyet; de hiába nem lehet! A költő azt írta rólunk:

„Egész világ nem a mi birtokunk,
A mennyit a szív felfoghat magába,
Sajátunknak csak annyit mondhatunk.”

Ezzel szemben az akksiómáké az egész világ moráljával, vallásával, erényeivel, bűneivel, szépségével és cúságával. Uralkodnak mindenben és mindenkin, mint a vásárhelyi várbeli torony az alatta eltörpülő paloták és viskók fölött. — Folyt. köv. —

A NAPI ESEMÉNYEK KÖRÉBŐL.

— **Meghívó.** Az Erd. Róm. Kath. Irodalmi Társulat f. évi július hó 2-án délelőtt, Károlytéhérvárt a püsp. Lyceum egyik tantermében tartja ez idei rendes közgyűlést, melyre a tagok tisztelettel meghívotnak. Tárgysorozat: 1. D. e. 9. órákor „Veni Sancte”-val öszekötött isteni tisztelet a székesegyházban. 2. Elnöki megnyitó beszéd. 3. Titkári jelentés. 4. Végleges felmentés az 1888 évi számadásokról. 5. Felolvasás. Tartja Zlamál Agost. 6. Titkár és szerkesztőbizottság választás. 7. Indítványok, melyek közül a tárgysorozatban felőlelt tárgyakkal öszse nem függők a társulat elnökségénél a gyűlés előtt 24 órával bejelentendők. Károlytéhérvárt, 1889 május hó 13-án, Veszely Károly, elnök. Zlamál Agost. id. titkár.

— **Papneveldei ünnepély.** A helybeli papnevelde kebelében 11 év óta fenálló és dicséretes munkásságot kitejtett „Szól. szt. Perencséről cz. egyásvírod. iskola” e hó 26-án tartotta meg a papnevelde egyik e czélra kiváló csinall és izléssel feldiszitett tantermében szépen sikerült ünnepélyes bezáru gyűlését.

— **A helybeli róm. kath. főgymnaziumban** az évvégi vizsgálalok következő rendben tartatnak: Juni-us 11-én. 8—12. Hittan IV. V. VI. VII. osztály. 2—6. Hit-tan I. II. III. osztály. 12-én. 8—12. a) csoport. Magyar, Latin I. o. 8—12. b) csoport. Földrajz, Szám-tan, Mértan II. o. 13-án. 8—12. a) csoport. Termész. etrajz, Menniség-tan, Történet V. osztály. 8—12. b) csoport. Menniség-tan, Termész. etrajz, Történet VI. osztály. 2—6. Tornászat I—VII. osztály. 14-én. 8—12. a) csoport. Szám-tan, Mértan, Termész. etrajz IV. osztály. 8—12. b) csoport. Magyar, Latin, Német, Görög VII. osztály. 2—6. Szám-tan, Mértan, Termész. ettan. III. osztály. 15-én. 8—12. a) csoport. Magyar, Latin, Német Görög VI. osztály. 8—12. b) csoport. Földrajz, Szám-tan, Mértan I. o. 2—6. Latin, Magyar II. osztály. 21-én. 8—12. a) csoport. Magyar, Latin, Történet, Német, IV. osztály. 8—12. b) csoport. Magyar, Latin, Görög, Német V. o. 22-én. 8—12. a) csoport. Menniség-tan, Termész. et-tan, Történet, Bölcsész. et VII. o. 8—12. b) csoport. Magyar Latin, Történet, Földrajz III. osztály. 2—5. Ének I—VII. osztály. 24-én. 8—6. Záró értekezlet és osztályozás. 24-én 8—12. Magántanulók írásbeli, vizsgálata. 25-én. 8—12. Magántanulók szóbeli vizsgája. 29-én. Délelőtt hálaadó isteni tisztelet és záróünnepély.

— **Holub Emil** híres Afrikai utazó f. hó 29-én és 30-án városunkban a cs. és kir. tiszti kaszinó nagytermében a Betschuának és a Zulu Amatabeliekről érdekes előad-sokat tartott.

— **Alkenyéren** máj. 30-án szoborleleplezési ünnep volt, melyről térszűke miatt csak jövő számunkban emlé-kezhettünk meg részletesebben. —

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: Dr. TODOR JÓZSEF.

Szerkesztőtársak: Dr. CSERNI BÉLA, PAL ANTAL, PAL ISTVAN, STRAUBERT ÖDÖN.

Nyomatott Papp és Ferdinándnál a püsp. lyc. nyomdában, Gyulafehérvárt.